

Οι προοπτικές για το 2024: γεωπολιτικές πτυχές

Description

Ιωάννης Τιρκίδης*

Το 2023 ήταν έτος αναταραχών, πολέμων και γεωπολιτικών ανακατατάξεων. Ήταν επίσης ένα έτος χαμηλότερης οικονομικής ανάπτυξης, με λίγες αλλά αξιοσημείωτες εξαιρέσεις, όπως η Κίνα και οι Ηνωμένες Πολιτείες. Τα επιτόκια κορυφώθηκαν στον κύκλο, και οι τιμές των ομολόγων υποχώρησαν στο μεγαλύτερο μέρος της χρονιάς. Η πολυαναγγελθείσα ύφεση δεν έγινε ποτέ στην πραγματικότητα. Οι αγορές μετοχών είχαν γενικά ανοδική τάση παρά τις υψηλές αποτιμήσεις. Οι επενδυτές μετακινήθηκαν από τα ομόλογα και ο χρυσός ενισχύθηκε, αντανακλώντας τις γεωπολιτικές αβεβαιότητες και τη μείωση της εμπιστοσύνης στις κυβερνήσεις γενικότερα.

Οι οιωνοί για το 2024 δεν είναι και τόσο καλοί, καθώς πολλές από τις διεργασίες που έχουν ξεκινήσει τα τελευταία χρόνια θα κορυφωθούν. Έτσι, μπορούμε να αναμένουμε ακόμη μεγαλύτερη αβεβαιότητα και αστάθεια, με ταχείες αλλαγές των καταστάσεων. Στο τέλος, μπορεί να δούμε μια ύφεση, πιθανότατα στο δεύτερο εξάμηνο του έτους, καθώς η Ευρώπη παρουσιάζει στασιμότητα και η Κίνα συνεχίζει να εξισορροπεί την οικονομία της μακριά από τις επενδύσεις σε ακίνητα και υποδομές.

Ακολουθούμε μια ολιστική προσέγγιση για να εξετάσουμε τις προοπτικές για το 2024. Συζητάμε για τις επερχόμενες εκλογές, τους πολέμους και τη γεωπολιτική, καθώς και για την οικονομική πραγματικότητα. Καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι οι πόλεμοι θα είναι παρατεταμένοι και ο κίνδυνος κλιμάκωσης τους θα παραμένει υψηλός. Η τρέχουσα

υπερβάλλουσα ευφορία στις αγορές, η οποία οφείλεται στις προσδοκίες ότι οι κεντρικές τράπεζες είναι πιθανό να μειώσουν σύντομα τα επιτόκια τους, είναι πρόωρη. Οι γεωπολιτικοί κίνδυνοι δεν έχουν αποτιμηθεί σωστά και ενδεχομένως να υπάρξουν εκπλήξεις.

Σε αυτό το άρθρο, το πρώτο μιας σειράς δύο μερών, εστιάζουμε στις εκλογές, τον πόλεμο και τη γεωπολιτική. Θα συζητήσουμε τις οικονομικές προοπτικές σε συνδυασμό με τη γεωπολιτική στο δεύτερο μέρος, το οποίο θα δημοσιευθεί ξεχωριστά την επόμενη εβδομάδα.

Οι επερχόμενες εκλογές και η σημασία τους

Το 2024 θα είναι μια χρονιά εκλογών, για πολλές χώρες και περιοχές, όπου ζει περίπου το 40% του παγκόσμιου πληθυσμού. Θα γίνουν διαδοχικές εκλογές σε σημαντικές χώρες: στη Ρωσία τον Μάρτιο, στην Ευρωπαϊκή Ένωση για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο τον Ιούνιο και στις Ηνωμένες Πολιτείες τον Νοέμβριο. Η σημασία αυτών των εκλογών έγκειται στο γεγονός ότι συμβαίνουν σε μια κομβική στιγμή που ο κόσμος βρίσκεται σε μεταβατικό στάδιο, αλλάζει με πολλούς τρόπους, και οι αλλαγές αυτές είναι κατευθυντικές. Οι επιλογές που θα κάνουν οι εκλεγμένοι ηγέτες, ιδίως στις δυτικές κοινωνίες, τα επόμενα τέσσερα ή πέντε χρόνια, θα καθορίσουν κυριολεκτικά τον 21ο αιώνα. Και το φάσμα των πιθανών εκβάσεων μπορεί να είναι αρκετά ευρύ, από έναν μεγάλο περιφερειακό πόλεμο μέχρι έναν πόλεμο με την Κίνα, και την κατάρρευση του παγκόσμιου εμπορίου, με ανυπολόγιστες συνέπειες για όλες τις χώρες.

Παρόλο που οι εκλογές θα είναι πολύ διαφορετικές μεταξύ τους, θα έχουν πολλά κοινά χαρακτηριστικά. Οι τάσεις του προστατευτισμού βρίσκονται σε άνοδο, με πανταχού παρόντα τον κίνδυνο εμπορικών και επενδυτικών διαταραχών. Οι επιδοτήσεις προς τις εγχώριες βιομηχανίες θα συνεχίσουν να αυξάνονται. Οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς και η Κίνα, έχουν εισαγάγει τεράστια πακέτα επιδοτήσεων τα τελευταία χρόνια. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, ο λεγόμενος νόμος της κυβέρνησης Μπάιντεν για τη μείωση του πληθωρισμού είναι ένα τεράστιο πακέτο επιδοτήσεων και φοροαπαλλαγών για τις εταιρείες. Στην Ευρώπη, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει γίνει πολύ ελαστική όσον αφορά τις επιδοτήσεις και τις κρατικές ενισχύσεις μετά το Κόβιντ και ιδιαίτερα μετά το ξέσπασμα του πολέμου στην Ουκρανία. Αυτή η προστατευτική τάση θα συνεχιστεί το 2024 και για το προβλέψιμο μέλλον, συνυπάρχοντας με την προσπάθεια διεύρυνσης των εφοδιαστικών αλυσίδων.

Οι εκλογές στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ είναι πιθανό να επιφυλάσσουν περαιτέρω εκπλήξεις. Στην Ευρώπη, τα ακροδεξιά κινήματα βρίσκονται σε άνοδο και αναμένεται να κερδίσουν

περισσότερες έδρες στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Όμως οι δυνάμεις αυτές έχουν άλλη άποψη για τους γεωπολιτικούς κινδύνους από την κυρίαρχη άποψη, είναι περισσότερο ανήσυχες για τον πόλεμο στην Ουκρανία και είναι λιγότερο φιλόδοξες όσον αφορά την πράσινη ατζέντα. Στις ΗΠΑ, οι πολιτικές και κοινωνικές διαιρέσεις είναι πολύ βαθιές και θα γίνουν ακόμη βαθύτερες αν το εκλογικό σώμα θεωρήσει τις εκλογές άδικες, αν ο Τράμπ αποκλειστεί από το ψηφοδέλτιο, ή αν η καταμέτρηση των ψήφων είναι υπερβολικά κοντά σε ορισμένες πολιτείες.

Οι πόλεμοι και οι γεωπολιτικές συγκρούσεις μπορούν να προκαλέσουν μεγάλη αναστάτωση στις οικονομίες και τις κοινωνίες των χωρών. Οι σχέσεις της Δύσης με την Κίνα βρίσκονται στο μεταίχμιο και θα μπορούσαν να επιδεινωθούν σημαντικά, καθώς η Ευρώπη και οι Ηνωμένες Πολιτείες θα εφαρμόζουν τις λεγόμενες πολιτικές αποκλιμάκωσης κινδύνου. Τείνουμε να υποτιμούμε τον βαθμό στον οποίο το διεθνές σύστημα είναι διασυνδεδεμένο, και ιδίως τον βαθμό στον οποίο η Κίνα αποτελεί μέρος του πλούτου και της ευημερίας της Δύσης. Η Κίνα είναι ένας από τους μεγάλους κατόχους αμερικανικών ομολόγων, ανεβάζοντας έτσι την συναλλαγματική ισοτιμία του δολαρίου. Το υπερτιμημένο δολάριο διατηρεί τις εισαγωγές φθηνές και τον πληθωρισμό χαμηλό. Η παγκοσμιοποίηση έχει τους επικριτές της, αλλά ο πληθωρισμός στη Δύση ήταν χαμηλός για τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα κυρίως λόγω των φθηνών προϊόντων από την Κίνα. Ένας πόλεμος με την Κίνα θα τα αλλάξει όλα αυτά και θα έπρεπε να είναι αδιανόητος, αλλά δεν είναι!

Η γεωπολιτική και οι πόλεμοι

Δύο χρόνια πολέμου στην Ουκρανία, και οι πραγματικότητες είναι πολύ διαφορετικές. Η Ρωσία κατέχει πλέον ένα σημαντικό μέρος του εδάφους της Ουκρανίας. Ένα μεγάλο μέρος του ουκρανικού πληθυσμού, που υπολογίζεται σε περισσότερα από δέκα εκατομμύρια άτομα, έχει εγκαταλείψει τη χώρα και πάρα πολλοί νέοι της είναι δυστυχώς είναι μεγάλες απώλειες του πολέμου. Ωστόσο, μια ειρηνευτική συμφωνία για τον τερματισμό του πολέμου παραμένει απρόσιτη και ο κίνδυνος κλιμάκωσης εξακολουθεί να παραμένει στο τραπέζι.

Οι κυρώσεις που επιβλήθηκαν στη Ρωσία δεν είχαν την προβλεπόμενη απόδοση, γεγονός που δείχνει πόσο ελάχιστα κατανοούν τα οικονομικά ζητήματα, οι άνθρωποι της γεωπολιτικής. Με την εργαλειοποίηση του δολαρίου και την κατάσχεση των ρωσικών συναλλαγματικών αποθεμάτων σε δολάρια, η διεθνής οικονομική τάξη έχει ανατραπεί, δυστυχώς σε βάρος της Δύσης. Η ομάδα των χωρών BRICS-plus πλέον, με επικεφαλής την Κίνα και τη Ρωσία, επιδιώκει να κατευθύνει το μεταξύ τους εμπόριο εκτός του

συστήματος του δολαρίου, γεγονός που μακροπρόθεσμα θα υπονομεύσει τη θέση του δολαρίου ως παγκόσμιου αποθεματικού νομίσματος. Ως αποτέλεσμα, η βιωσιμότητα της δομής του χρέους στη Δύση, μεγάλο μέρος του οποίου κατέχεται σε διεθνές επίπεδο, και δη από την Κίνα, είναι πλέον πιο αμφίβολη. Μια κρίση δημόσιου χρέους θα μπορούσε να ξεδιπλωθεί σιγά-σιγά, εάν ο πληθωρισμός επιστρέψει, όπως μπορεί να συμβεί, και τα επιτόκια παραμείνουν υψηλότερα για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα.

Ο πόλεμος στη Γάζα

Ο πόλεμος στη Γάζα είναι πολύ περίπλοκος από την άποψη του τι συνεπάγεται και ακόμα σε ποιο βαθμό μπορεί να κλιμακωθεί. Η μη δυνατότητα εφαρμογής λύσης ενός κράτους, και η απόρριψη της λύσης των δύο κρατών από το Ισραήλ και τη Χαμάς δεν αφήνουν πολλές επιλογές στο τραπέζι. Το Ισραήλ θέλει να εξαλείψει τη Χαμάς και στη συνέχεια να εγκαταστήσει μια πολιτική κυβέρνηση στη Γάζα κάτω από τον έλεγχο των δυνάμεών του. Αυτό θα αποδειχθεί αναμφίβολα εξαιρετικά δύσκολο. Αν η Παλαιστινιακή Αρχή στη Δυτική Όχθη μπορούσε επίσης να αναλάβει τη διακυβέρνηση της Γάζας, αυτό θα ήταν ιδανικό για το Ισραήλ, αλλά είναι απίθανο να συμβεί. Έτσι, το Ισραήλ θα πρέπει να ανακαταλάβει τη Λωρίδα της Γάζας και να αναλάβει την ευθύνη για την ανοικοδόμηση και την διοίκησή της.

Το Ισραήλ αντιμετωπίζει απειλές σε διάφορα μέτωπα: από τη Χαμάς στη Γάζα, από τη Χεζμπολάχ στα βόρεια του, και τώρα από τους Χούτι στην Υεμένη, οι οποίοι επιτίθενται σε εμπορικά πλοία στην Ερυθρά Θάλασσα και εμποδίζουν την σημαντικότερη δίοδο ανεφοδιασμού της Ευρώπης από την Ασία. Αλλά η πραγματική απειλή για το Ισραήλ προέρχεται από το Ιράν, μια πολύ μεγαλύτερη χώρα με περιφερειακές φιλοδοξίες και σημαντικές στρατιωτικές δυνατότητες.

Αλλά ακόμη και αν η γεωμορφολογία του Ιράν και το ανάγλυφο του εδάφους του το καθιστούν σχεδόν ακατανίκητο με συμβατικά μέσα, το Ισραήλ, με τη βοήθεια των Ηνωμένων Πολιτειών, μπορεί να χτυπήσει το Ιράν προληπτικά. Για το Ισραήλ, η απειλή που αντιμετωπίζει είναι υπαρξιακή. Συνεπώς, το να καθηλώνεται και να αναλώνεται σε πολέμους φθοράς, πολεμώντας τη Χαμάς και τη Χεζμπολάχ, δεν είναι ότι καλύτερο από στρατηγικής άποψης. Το Ισραήλ εξαντλείται με αυτό τον τρόπο, ενώ ο μεγαλύτερος εχθρός του, το Ιράν, γίνεται όλο και ισχυρότερος. Επομένως, το Ισραήλ μπορεί να μπει στον πειρασμό να εξαπολύσει ένα προληπτικό χτύπημα, το οποίο το μόνο που θα κατάφερε θα ήταν να κλιμακώσει τον πόλεμο.

Συμπέρασμα

Ένας πόλεμος μεταξύ του Ισραήλ και του Ιράν μπορεί να μην συμβεί ποτέ, αλλά η πιθανότητά του στην παρούσα συγκυρία δεν είναι εντελώς αμελητέα. Υπάρχουν πάρα πολλά εμπλεκόμενα μέρη, εθνικά κράτη και ισλαμικές ομάδες, που θα ήθελαν αυτό τον πόλεμο. Εάν κλιμακωθεί ο πόλεμος στη Μέση Ανατολή σε περιφερειακό επίπεδο, ο αντίκτυπος στις οικονομίες και τις αγορές θα είναι τεράστιος. Οι επιπτώσεις αυτές δεν έχουν αποτιμηθεί από τις αγορές. Οι αγορές διαπραγματεύονται σχεδόν στην εντέλεια και οι αποτιμήσεις τους είναι σε πολλές περιπτώσεις, υπερβολικά υψηλές. Ο κόσμος βρίσκεται στην αρχή μιας δύσκολης μετάβασης.

Θα συζητήσουμε τις οικονομικές προοπτικές ξεχωριστά σε ένα επόμενο άρθρο την επόμενη εβδομάδα.

**Ο Ιωάννης Τιρκίδης είναι Διευθυντής Οικονομικών Ερευνών στην Τράπεζα Κύπρου και Πρόεδρος της Εταιρείας Κυπριακών Οικονομικών Μελετών (Cyprus Economic Society). Οι απόψεις που εκφράζονται είναι προσωπικές.*